

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio LIX. De distinctione virtutum moralium secu[n]dum
comparationem ad passiones.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

Prat. Prudentia est uirtus bene consiliatiua, ut dicitur in 6. Ethic. * sed multi bene consulantur, quibus tamen uirtutes morales desunt. ergo prudentia potest esse sine uirtute morali.

SED CONTRA. Velle malum facere opponitur directe uirtuti morali, non autem opponitur ali ei, quod sine uirtute morali esse potest: opponitur autem prudentie, quod uolens peccet, ut dicitur in 6. Ethicorum. * non ergo prudentia potest esse sine uirtute morali.

RESPON. Dicendum, quod alia uirtutes intellectuales sine uirtute morali esse possunt; sed prudentia sine uirtute morali esse non potest. cuius ratio est: quia prudentia est recta ratio agibilium, non autem solum in uniuersali, sed et in particulari, in quibus sunt actiones: recta autem ratio praerexit principia, ex quibus ratio procedit. oportet autem rationem circa particularia procedere non solum ex principiis uniuersalibus, sed et ex principiis particularibus. Circa principia quidem uniuersalia agibilium, homo recte se habet per naturalem intellectum principiorum, per quem homo cognoscit, quod nullum malum est agendum, uel etiam per aliquam scientiam practica: sed hoc non sufficit ad recte ratiocinandum circa particularia. Contingit enim quaedamque, quod huiusmodi uniuersale principium cognitum per intellectum, uel scientiam corrumpitur in particulari per aliquam passionem, sicut concupiscenti, quando concupiscentia uincit, uel hoc esse bonum quod concupiscenti licet sit contra uniuersale iudicium rationis. Et ideo sicut homo disponitur ad recte se habendum circa principia uniuersalia per intellectum naturalem, uel per habitum scientiae: ita ad hoc quod recte se habeat circa principia particularia agibilium, quae sunt fines, oportet quod perficiatur per aliquos habitus, secundum quos fiat quoddammodo homini connaturale recte iudicare de fine, & hoc fit per uirtutem moralem. Virtuosus enim recte iudicat de fine uirtutis: quia qualis unusquisque est, talis finis uideretur ei, ut dicitur in 3. Ethic. * & ideo ad rectam rationem agibilium, quae est prudentia, requiritur quod homo habeat uirtutem moralem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ratio secundum quod est apprehensiuus finis, praecedit appetitum finis; sed appetitus finis praecedit rationem ratiocinantem ad eligendum ea quae sunt ad finem, quod pertinet ad prudentiam: sicut etiam in speculatiuis, intellectus principiorum est principium rationis syllogizantis.

AD II, dicendum, quod principia artificialium

non diiudicantur a nobis bene, uel male secundum dispositionem appetitus nostri, sicut fines qui sunt moralium principia, sed solum per considerationem rationis: & ideo ars non requirit uirtutem perficientem appetitum, sicut requirit prudentia.

AD TERTIUM dicendum, quod prudentia non solum est bene consiliatiua, sed etiam bene iudicatiua, & bene praecipitiua: quod esse non potest, nisi remoueat impedimentum passionum corruptentium iudicium & praecipitum prudentie, & hoc per uirtutem moralem.

QVAESTIO LIX.

De distinctione uirtutum moralium secundum comparationem ad passionem, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de distinctione moralium uirtutum ad uicem.

Et quia uirtutes morales, quae sunt circa passiones, distinguuntur secundum diuersitatem passionum, oportet primo considerare in communi comparationem uirtutis ad passionem. Secundo distinctionem moralium uirtutum secundum passiones.

CIRCA primum quaeruntur quinque.

- ¶ Primo, Vtrum uirtus moralis sit passio.
- ¶ Secundo, Vtrum uirtus moralis possit esse cum passione.
- ¶ Tertio, Vtrum possit esse cum tristitia.
- ¶ Quarto, Vtrum omnis uirtus moralis sit circa passiones.
- ¶ Quinto, Vtrum aliqua uirtus moralis possit esse sine passione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum uirtus moralis sit passio.

AD PRIMUM sic proceditur. Videretur, quod uirtus moralis sit passio. Medium enim est eiusdem generis cum extremis: sed uirtus moralis est medium inter passiones. ergo uirtus moralis est passio.

¶ 2. Prat. Virtus & uitium, cum sint contraria, sunt in eodem genere: sed quaedam passiones uitia esse dicuntur, ut inuidia & ira. ergo et quaedam passiones sunt uirtutes. ¶ 3. Prat. Misericordia, quaedam passio est: est enim tristitia de alienis malis, ut supra dictum est: * hanc autem Cicero locutor egregius non dubitauit appellare uirtutem, ut Augustinus dicit in 9. de ciu. Dei. tergo passio potest esse uirtus moralis.

SED CONTRA est, quod dicitur in 2. Ethicorum. * quod passiones neque uirtutes sunt, neque malitiae.

RESPON. Dicendum, quod uirtus moralis non potest esse passio: & hoc patet triplici ratione. Primo quidem, quia passio est motus quidam appetitus sensitiui, ut supra dictum est: uirtus autem moralis non est motus aliquis, sed magis principium appetitiui motus, habitus quidam existens. Secundo, quia passiones ex seipsis non habent rationem boni uel mali. Bonum enim, uel malum hominis est secundum rationem. unde passiones secundum se consideratae se habent & ad bonum.

¶ Super Quest. quinquagesimam nonam.

¶ In tota quest. 59. nihil scribendum occurrit, nisi in articulo. in responsione ad primum monere, quod uirtus moralis materiam suam, puta, passiones, uel operationes eligit secundum quosdam limites, sub quibus formam medii suscipiunt: & propterea in litera dicitur, quod uirtus moralis non est secundum essentiam media inter passiones, sed secundum effectum: quia. scilicet. inter passiones constituitur medium, eligendo eas in illa quantitate & qua in medio secundum rationem constituuntur. hoc. n. effectus uirtutis moralis est.

¶ dist. 23. q. 1. ar. 3. q. 2.

¶ 35. art. 8.

Cap. 5. circa medium. tomo 5. cap. 5. to. 5.

¶ 22. art. 5.

olite...
receptio...
em, cum...
quod...
in...
e, quae...
conu...
o dicit...
Hec au...
quod...
et ex...
isti uel...
no luma...
mul...
& idem...
us, et...
que, di...
tamen...
enim est...
lectus for...
appetit...
ualiter, &...
lectio est...
tius for...
intellectus...
alter, u...
ctis de...
antatis pa...
um igni...
ens est ab...
im dupli...
uibus...
fianal ue...

9. 55. art. 3.

cap. 6 a me-
dio, tom. 5.

lib. 9. de cin-
leis, ca. 5. in
med. tom. 5.

1. q. 9. arti.
2. ad 2. Et 2.
2. q. 98. arti.
9. Et 4. dist.
14. q. 1. ar. 1.
q. 2. ad 3.
* lib. 4. Topi-
cap. 3. par. 2
a principio.
† lib. 7. Phy-
sic. tex. 17.
to m. 2.
* li. 4. in fol.
6. a prin. 16.
lib. 4. in fo. 3.
a prin li. &
in sequen.

* li. 6. eth. c.
5. post me-
dium. to. 5.
In contr.
Castilg. in
tiu. Celsi
oratio, cir.
principium.
* li. 14. de ci-
ui. Dei, cap.
6. & 9. to. 5.

cap. 4. to. 5.

ad bonum & ad malum, secundū quod possunt eo-
uenire rationi, vel non conuenire: nihil autem tale
potest esse virtus, cum virtus solum ad bonū se ha-
beat, ut supra dictum est. Tertio, quia dato quod ali-
qua passio se habeat ad bonum solum, vel ad ma-
lum solum secundum aliquem modum: tamē mo-
tus passionis in quantum passio est, principium ha-
bet in ipso appetitu, & terminum in ratione, in
formitatem appetitus tendit. motus autem uir-
tutis est conuerso, principium habens in rōne, &
terminum in appetitu, secundum quod a ratione
uertur. vnde in diffinitione uirtutis moralis dicitur in 2.
Ethi. * quod est habitus electiuus in mediocritate consistēs,
determinata ratione, prout sapiens determinabit.

AD PRIMVM ergo dicendum est, quod uirtus
secundum suam essentiam, non est mediū inter pas-
siones, sed secundum suum effectum, quia scilicet
inter passionem mediū constituit.

AD SECUNDVM dicendum, quod si uirtus dicat
habitus, secundum quem quis male operatur, ma-
nifestum est quod nulla passio est uirtus: si uero dica-
tur uirtus peccatum, quod est actus uirtuosus, sic ni-
hil prohibet passionem esse uirtutem, & contrario
concurrere ad actum uirtutis, secundum quod pas-
sio uel contrariatur rationi, uel sequitur actum ra-
tionis.

AD TERTIVM dicendum, quod misericordia dicitur esse
uirtus, id est, uirtutis actus, secundum quod motus ille
animi rōni feruit, quando. scilicet ita prebetur miseri-
cordia, ut iustitia conferuetur, siue cum indigētī tribui-
tur, siue cum ignoscitur penitenti, ut Aug. dicit ibi-
dem. * si tamē misericordia dicatur aliquis habitus,
quo homo perficitur ad rationabiliter miserendū,
nihil prohibet misericordiam sic dictam, esse uirtu-
tem. Et eadem est ratio de similibus passionibus.

ARTICVLVS II.

Utrum uirtus moralis possit esse cum passione.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod uir-
tus moralis cū passione esse non possit. Dicitur enim
Philosophus in 4. Top. * quod mitis est qui nō pati-
tur, patiens autē qui patitur, & non deducitur: & ea-
dem ratio est de omnibus uirtutibus moralibus. ergo
omnis uirtus moralis est sine passione.

¶ 2. Præ. Virtus est quādā recta habitudo animæ, si-
cut sanitas corporis, ut dicitur in 7. Phys. tunc de uirtute
quādā sanitas animæ esse uidetur, ut Tullius dicit
in 4. de Tusc. quæst. * Passiones autem animæ dicun-
tur morbi quidā animæ, ut in eodem lib. Tullius di-
cit. † Sanitas autē non compatitur secum morbum.
ergo neque uirtus compatitur animæ passionem.

¶ 3. Præ. Virtus moralis requirit perfectū usum rō-
nis et in particularibus: sed hic et impeditur p pas-
siones. dicitur enim Phil. in 6. Eth. * quod delectatiōes cor-
rumpunt exultationem prudentiæ & Salustius di-
cit in Catilinario, t quod non facile uerum perspicit
animus, ubi illa offiunt, scilicet animi passiones. uir-
tus ergo moralis non potest esse cum passione.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit, in 14. de ciu. Dei. * Si
puerū est uoluntas, pueros habebit hos motus. scilicet pas-
sionū: si autē recta est, non solum inculpabiles, uerū
etiam laudabiles erunt; sed nullum laudabile exclu-
ditur per uirtutem moralem. uirtus ergo moralis
non excludit passiones, sed potest esse cum ipsis.

RESPON. Dicendū, quod circa hoc fuit discordia
inter Stoicos & Peripateticos, sicut Aug. dicit 9. de
ciu. Dei. * Stoici enim posuerūt, quod passiones animæ

non possunt esse in sapiente, siue uirtuoso: Peripate-
tici uero, quorum sectam Arist. instituit, ut Aug. di-
cit in 9. de ci. Dei, * posuerunt quod passiones similes
cum uirtute morali esse possunt, sed ad medium re-
ductæ. Hæc autem diuersitas, sicut Aug. * ibidem di-
cit, magis erat secundum uerba, quam secundum
rerum sententias. Quia enim Stoici non distingue-
bant inter appetitum intellectiū, qui est uolūtas,
& inter appetitum sensitiuum, qui per irascibilem
& concupiscibilem diuiditur, non distinguebant in
hoc passiones animæ ab aliis affectionibus humanis,
quod passiones animæ sint motus appetitus sensitiui: al-
ie uero affectiones, quæ non sunt passiones animæ,
sunt motus appetitus intellectiui, qui dicitur uolūtas,
ut Peripatetici distinxerunt, sed solum quantum
ad hoc, quod passiones esse dicebant quæcumque
affectiones rationi repugnantes, quæ si ex delibera-
tione oriuntur, in sapiente, seu in uirtuoso esse non
possunt. si autem subito oriuntur hoc in uirtuoso
potest accidere, eo quod animi uis, quæ appellatur
phantasia, non est in potestate nostra utrum ali-
quod incidat animo: & cum ueniunt ex terribilibus
rebus, necesse est ut sapiētes animum moueant, ita
ut paulisper uel pauca meru, uel tristitia contraha-
tur tanquam his passionibus præuenientibus ratio-
nis officium, nec tamen approbant ista, eisque con-
sentiunt ut Augustinus narrat in 9. * De ciu. Dei, ab
Aulo Gel. dictum. Si igitur passiones dicantur in-
ordinatæ affectiones, non possunt esse in uirtuoso,
ita quod post deliberationem eis consentiatur, ut
Stoici posuerunt. Si uero passiones dicantur quæcum-
que motus appetitus sensitiui, sic possunt esse in uir-
tuoso, secundum quod sunt a ratione ordinati. un-
de Arist. dicit in 2. * Eth. quod non bene quidam
determinant uirtutes impassibilitates qualdam, &
quietes, quoniam simpliciter dicunt, sed debent
dicere, quod sunt quietes a passionibus, quæ sunt ut
non oportet, & quando non oportet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Philo. exem-
plum illud inducit, sicut & multa alia in libris logi-
calibus, non secundum opinionem propriam, sed
secundum opinionem aliorum. Hæc autem fuit opi-
nio Stoicorum, quod uirtutes essent sine passio-
nibus animæ, quam Philosophus excludit in 2. * Eth.
coram dicens, Virtutes non esse impassibilitates.
Potest tamen dici, quod cum dicitur, quod mitis
non patitur, intelligendum est secundum passio-
nem inordinatam.

AD SECUNDVM dicendum, quod ratio illa, & oēs
similes, quas Tullius ad hoc inducit in li. de Tusc.
lanis quæstionibus, procedit de passionibus secun-
dum quod significant inordinatas affectiones.

AD TERTIVM dicendum, quod passio præueniēs
iudicium rationis, si in animo præualeat ut ei conse-
ntiatur, impedit consilium & iudicium rationis: si ue-
ro sequatur quasi ex ratione imperata, adiuuat ad e-
sequendum imperium rationis.

ARTICVLVS III.

Utrum uirtus moralis possit esse cum tristitia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod uir-
tus cum tristitia esse non possit. Virtutes enim
sunt sapientiæ effectus, secundum illud Sapient. 8. So-
brietatem & iustitiam docet, scilicet diuina sapientia, pra-
dentiam & uirtutem: sed sapientiæ conuictus non
habet amaritudinem, ut postea subditur. ergo nec
uirtutes cum tristitia esse possunt.

¶ 2. Præ.

¶ 2 Præ. Tristitia est impedimentum operationis, ut patet per Philosoph. in 7. & 10. *Ethi. sed impedimētum bonæ operationis repugnant uirtuti. ergo tristitia repugnant uirtuti.

¶ 3 Præ. Tristitia est quædam animi ægritudo, ut *Tullius eam uocat in 3. de Tuscul. quæstionibus: sed ægritudo animæ contrariatur uirtuti quæ est bona animæ habitudo. ergo tristitia contrariatur uirtuti, nec potest simul esse cum ea.

SED CONTRA est, quod Christus fuit perfectus uirtute: sed in eo fuit tristitia. Dicit enim, ut habetur Matth. 26. Tristis est anima mea usque ad mortem. ergo tristitia potest esse cum uirtute.

RESPON. Dicendum, quod sicut dicit Aug. 14. *de ciuit. Dei. Stoici uoluerunt pro tribus perturbacionibus in animo sapientis esse tres eupathias, i. tres bonas passiones, pro cupiditate scilicet uoluptatem, pro læticia gaudium, pro metu cautionem: pro tristitia uerò negauerunt posse aliquid esse in animo sapientis, duplici ratione. Primo quidem, quia tristitia est de malo, quod iam accidit: nullum autem malum æstimant posse accidere sapienti. Crediderunt enim quod sicut solum hominis bonum est uirtus, bona autem corporalia nulla bona hominis sunt: ita solum inhonestum est hominis malum, quod in uirtuoso esse non potest. sed hoc irrationabiliter dicitur. Cum enim homo sit ex anima & corpore compositus, id quod confert ad uitam corporis conferuandam, aliquod bonum hominis est, non tamen maximum, quia eo potest homo male uti: unde & malum huic homo contrarium in sapiente esse potest, & tristitiam moderatam inducere.

¶ Præ. Esti uirtuosus sine graui peccato esse possit, nullus tamen inuenitur qui absque leuibus peccatis uitam ducat, secundum illud 1. Io. 1. Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus. Tertio, quia uirtuosus etsi peccatum non habeat, forte quandoque habuit, & de hoc laudabiliter dolet, secundum illud 2. ad Corin. 8. Quæ secundum Deum est tristitia, penitentiam in salutem stabilem operatur. Quarto, quia potest etiam dolere laudabiliter de peccato alterius: unde eo modo quo uirtus moralis comparatur alias passionibus ratione moderatas. comparatur et tristitia. Secundò, mouebantur ex hoc, quod tristitia est de præsentis malo, timor autem de malo futuro: sicut delectatio de bono præsentis, desiderium uerò de bono futuro. Potest autem hoc ad uirtutem pertinere, quod aliquis bono habito fruatur, uel non habitu habere desideret, uel quod est malum futurum cauet: sed quod malo præsentis animus hominis substernatur, quod fit per tristitiam, omnino uidetur contrarium rationi, unde cum uirtute esse non potest. Sed hoc irrationabiliter dicitur. Est enim aliquod malum quod potest esse uirtuoso præsens, ut * dictum est, quod quidem malum rō detestatur. unde appetitus sensituius in hoc sequitur detestationem rōnis, quod de hōi malo tristatur, moderate tamen secundum rationis iudicium. hoc autem pertinet ad uirtutem, ut appetitus sensituius rationi cōformetur, ut * dictum est. unde ad uirtutem pertinet, quod tristetur moderate in quibus tristandum est, sicut et Philosophus dicit in 2. * Ethic. & hoc etiam utile est ad fugiendum mala. Sicut enim bona propter delectationem promptius queruntur, ita mala propter tristitiam fortius fugiuntur. Sic igitur dicendum est, quod tristitia de his quæ conueniunt uirtuti, non potest simul esse cum uirtute: quia uirtus in propriis delectatur, sed de his quæ quocūque modo repugnant uirtuti, uirtus moderate tristatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ex illa authorita-

te habetur, quod de sapientia sapiens non tristatur, tristatur tamen de his quæ sunt impeditiua sapientiæ. & ideo in beatis, in quibus nullum impedimentum sapientiæ esse potest, tristitia locum non habet.

AD SECVDVM Dicendum, quod tristitia impedit operationem de qua tristamur, sed adiuuat ad ea promptius exequenda, per quæ tristitia fugitur.

AD TERTIVM Dicendum, quod tristitia immoderata est animæ ægritudo, tristitia autem moderata ad bonam habitudinem animæ pertinet secundum statum præsentis uitæ.

ARTICVLVS IIII.

Utrum omnis uirtus moralis sit circa passiones.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod omnis uirtus moralis sit circa passiones. Dicit enim Philosophus in 2. * Eth. quod circa uoluptates & tristitias est moralis uirtus: sed delectatio & tristitia sūt passiones, ut * supra dictum est, ergo omnis uirtus moralis est circa passiones.

¶ 2 Præ. Rationale per participationem est subiectum moralium uirtutum, ut dicitur in 1. * Eth. sed hōi pars animæ est in qua sunt passiones, ut * supra dictum est. ergo omnis uirtus moralis est circa passiones.

¶ 3 Præ. In omni uirtute morali est inuenire aliquam passionem, aut ergo omnes sunt circa passiones. aut nulla, sed aliqua sunt circa passiones, ut fortitudo & temperantia, ut dicitur in 3. * Eth. ergo omnes uirtutes morales sunt circa passiones.

SED CONTRA est quod iustitia quæ est uirtus moralis, non est circa passiones, ut dicitur in 5. * Ethic.

RESPON. Dicendum, quod uirtus moralis perficit appetituum partem animæ ordinando ipsam in bonum rationis. Est autem rationis bonum id quod est secundum rationem moderatum, seu ordinatum: unde circa omne id quod contingit ratione ordinari & moderari, contingit esse uirtutem moralem. rō autem ordinat non solum passiones appetitus sensitui, sed et ordinat operationes appetitus intellectui, quod est uoluntas, quod non est subiectum passionis: ut * supra dictum est. & ideo non omnis uirtus moralis est circa passiones, sed quædam circa passiones, quædam circa operationes.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod non omnis uirtus moralis est circa delectationes & tristitias, sicut circa propria materia, sed sicut circa aliquid consequens proprium actum. Omnis enim uirtuosus delectatur in actu uirtutis, & tristatur in contrario. unde * Phil. post præmissa uerba subdit, quod si uirtutes sūt circa actus & passiones, omni autem passioni & omni actui sequitur delectatio & tristitia, pro hoc uirtus erit circa delectationes & tristitias. sicut circa aliquid consequens.

AD II. dicendum, quod rationale per participationem non solum est appetitus sensituius, quod est subiectum passionum, sed et uoluntas in qua non sunt passiones, ut * dictum est.

AD III. dicendum, quod in quibusdam uirtutibus sunt passiones sicut propria materia, in quibusdam autem non. unde non est eadem ratio de omnibus, ut * infra ostendetur.

ARTICVLVS V.

Utrum aliqua uirtus moralis possit esse absque passione.

AD QVINTVM sic procedit. Videtur, quod uirtus moralis possit esse absque passione. Quanto enim uirtus moralis est perfectior, tanto magis superat passiones. ergo in suo perfectissimo esse est omnino absque passionibus.

Prima Secunda S. Thomæ.

¶ 2 Præ.

Inf. q. 60. ar. 4. cor. li. 2. Ethic. c. 2. 10. 5. q. 31. ar. 1. & q. 35. ar. 1. c. ul. 10. 5. q. 29. ar. 3.

c. 6. & 19. te. 5.

ex priorib. 4. capitulis elicitur.

q. 23. ar. 3.

li. 2. e. h. c. 3. non longe a prin. te. 5.

D. 1199. in corp. ar.

q. 80. ar. 3. Inf. q. 60. ar.

Peripate Aug. di. es simu. idem di. undum. tingue. uolitat. cibilem. ebant in. manis. situat. anime. untas. it. 10. 5. nant. unque. libera. esse non. uirtuoso. pellant. ro aliq. bilibus. int. ita. ontraha. s ratio. e con. Dei; ab. utur in. tuoso. ur, ut. quicun. e in uir. ai. un. uicidam. am; & eberent. sunt ut. o. exem. ris loq. m, sed. fuit o. passioni. * Ethic. litates. d mitis. astio. & oēs. Tulcu. secun. es. uenies. conse. is: si ue. at ad e. r. t. huius. uel. ap. 6. & 7. om. 5. d. uir. es enim. en. 8. So. tia, pu. us non. ergo nec. 2 Præ.

¶ 2 Præt. Tunc unumquodque est perfectum, quando est remotum a suo contrario, & ab his quæ ad contrarium inclinant: sed passiones inclinant ad peccatum, quod uirtuti contrariatur, unde Ro. 7. nominantur passiones peccatorum. ergo perfecta uirtus est omnino absque passione.

Li. de Moribus eccle. 6. & in tot.

¶ 3 Præt. Secundum uirtutem Deo conformamur, ut patet per Aug. in li. de Moribus * Ecclesie; sed Deo omnia operatur sine passione. ergo uirtus perfectissima est absque omni passione.

c. 6. n. 10. §. ante. h. co. 5.

SED CONTRA est, quod nullus iustus est, qui non gaudet iusta operatione, ut dicitur in 1. * Eth. sed gaudium est passio. ergo iustitia non potest esse sine passione, & multo minus alia uirtutes.

RESPON. Dicendum, quod si passiones dicamus inordinatas affectiones, sicut Stoici posuerunt, sic manifestum est, quod uirtus perfecta est sine passionibus. si uero passiones dicamus omnes motus appetitus sensitui, sic planum est, quod uirtutes morales quæ sunt circa passiones, sicut circa propriam materiam, sine passionibus esse non possunt. cuius ratio est, quia secundum hoc sequeretur, quod uirtus moralis faceret appetitum sensituum omnino otiosum. Non autem ad uirtutem pertinet: quod ea quæ sunt subiecta rationi, a propriis actibus uidentur: sed quod exequantur imperium rationis proprios actus agendo. unde sicut uirtus membra corporis ordinat ad actus exteriores debitos, ita appetitum sensituum ad motus proprios ordinatos. Virtutes uero morales, quæ non sunt circa passiones, sed circa operationes, possunt esse sine passionibus, & homo uirtus est iustitia, quia per eas applicatur uoluntas ad proprium actum, qui non est passio: sed tamen ad actum iustitiæ sequitur gaudium ad minus in uoluntate, quod non est passio. & si hoc gaudium multiplicet per iustitiæ perfectionem, sicut gaudium redundantia usque ad appetitum sensituum, secundum quod uires inferiores sequuntur motum superiorum, ut supra dictum est: & sic per redundantiam homini quanto magis fuerit perfectior, tanto magis passionem causat.

qu. ar. 10. & qu. 2. arti. 1.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod uirtus passiones inordinatas superat, moderatas autem producit.

AD SECVNDVM dicendum, quod passiones inordinatæ inducunt ad peccandum, non autem si sunt moderatæ.

AD TERTIVM dicendum, quod bonum in unoquoque consideratur secundum conditionem sue nature: in Deo autem & angelis non est appetitus sensituius, sicut in homine. & ideo bona operatio Dei & angelis est omnino sine passione, sicut & sine corpore: bona autem operatio hominis est cum passione, sicut & cum corporis ministerio.

¶ Super quest. sexage sima articulum primum.

IN corpore articuli primi questionis 60. dubium occurrit, quomodo iter, quod hic dicitur, quod ratio est sicut imperans & mouens, appetitua autem uis sicut mota & imperata. cū doctrina superius posita. quod imperium est actus rationis motus ab appetitu. Si enim in imperando appetitus est primus mouens, non est ratio ut imperans & appetitus imperatus a

QVAESTIO LX.

De distinctione uirtutum moralium ad inuicem, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de distinctione uirtutum moralium ad inuicem.

ET CIRCA hoc, quærun quinque.

¶ Primo, Vtrum sit tantum una uirtus moralis.

¶ Secundo, Vtrum distinguantur uirtutes morales, quæ sunt circa operationes, ab his quæ sunt circa passiones.

¶ Tertio, Vtrum circa operationes sit una tantum moralis uirtus.

F ¶ Quarto, Vtrum circa diuersas passionis sint diuersæ morales uirtutes.

¶ Quinto, Vtrum uirtutes morales distinguantur secundum diuersa obiecta passionum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sit una tantum uirtus moralis.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod sit una tantum moralis uirtus. Sicut enim in actibus moralibus directio pertinet ad rationem, quæ est subiectum intellectualium uirtutum, ita inclinatio pertinet ad uim appetitiuam, quæ est subiectum moralium uirtutum: sed una est intellectualis uirtus dirigens in omnibus moralibus actibus, scilicet prudentia. ergo etiam una tantum est moralis uirtus inclinans in omnibus moralibus actibus.

¶ 2 Præt. Habitus non distinguuntur secundum materialia obiecta, sed secundum formales rationes obiectorum: formalis autem ratio boni ad quod ordinatur uirtus moralis, est una. si modo rationis. ergo uidetur quod sit una tantum moralis uirtus.

¶ 3 Præt. Moralia recipiunt speciem a fine, ut supra dictum est: sed finis omnium uirtutum moralium communis, est unus. scilicet felicitas: proprii autem & propinqui sunt infiniti, non sunt autem infinitæ uirtutes morales. ergo uidetur quod sit una tantum.

SED CONTRA est, quod unus habitus non potest esse in diuersis potestatis, ut supra dictum est: sed subiectum uirtutum moralium est pars appetitiua animæ, quæ per diuersas potestates distinguitur, ut in primo dictum est. ergo non potest esse una tantum uirtus moralis.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, Virtutes morales sunt habitus quidam appetitiuæ partis; habitus autem speciei differunt secundum speciales differentias obiectorum, ut supra dictum est: spes autem obiecti appetibilis, sicut & cuiuslibet rei, attenditur secundum formam specificam, quæ est ab agente. Est autem considerandum, quod materia patientis se habet ad agens dupliciter. Quandoque enim recipit formam agentis secundum eandem rationem prout est in agente, sicut est, in omnibus agentibus uniuocis: & sic necesse est, quod si agens est unum speciem, quod materia recipiat formam unius speciei: sicut ab igne non generatur uniuoce nisi aliquid existens in specie ignis. Aliquando uero materia recipit formam ab agente non secundum eandem rationem,

ratione simpliciter. sed ut mota est ab appetitu: ac per hoc appetitus imperatur a seipso principaliter, & consequenter ratio motus processus hinc fundatus super hoc, quod est uelut agens acquiuocum, & appetitus uelut patientis acquiuoce a ratione. Ad hoc dicitur, quod aliud est loqui de ratione & appetitu in genere nature, & aliud loqui de eis in genere moris. In genere nature tantum dicitur fuit, quod distinguendum est de motione uel ad specificationem, uel ad executionem actus. & quod primum mouens ad specificationem pertinet ad intellectum, primum uero ad executionem pertinet ad appetitum. In genere autem moris, quia supponitur uoluntarium, non mouens & motus imperantis, & imperati non queruntur in actibus absolute, sed in actibus uoluntariis: ita quod attenditur quis inter actus uoluntarios siue sit essentialiter intellectus, siue uoluntas, siue appetitus sensitui, habet rationem mouentis & motus. Et quoniam hic supponitur ratio uoluntaria ut cõ omnibus, non attenditur differentia mouentis & motus dependentiam a uoluntate: sed quoniam distinguitur per rationem per se, & rationalem participationem, & constat quod ratio uel per participationem derivatur a rationali per essentiam, & ratio est rationalis per essentiam, & appetitus rationalis est per participationem: ideo ratio dicitur mouens, & imperans, & appetitiua uis mota, & imperata non simpliciter, sed in moralibus. Moralia enim uoluntario continentur ut materia, ratione autem ut forma & in rationali tantum anime parte ut sic, sunt ut subiecto. Sed hæc responsio.